

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 3

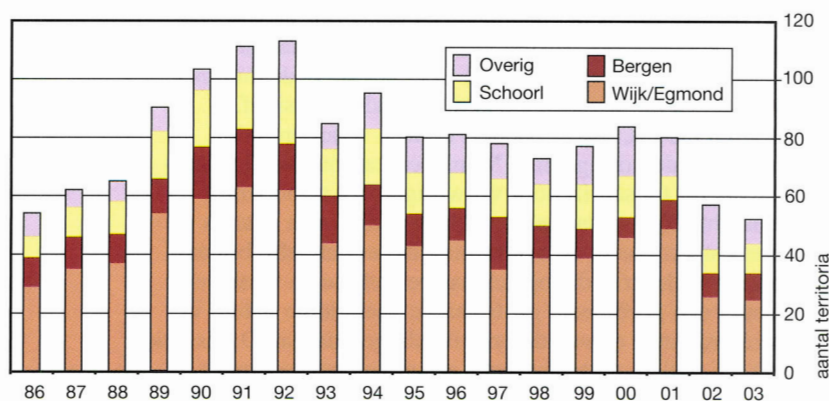
1 ● 2004

Bosuil zoekt

Vanaf 1986 is in vrijwel het hele Noord-Hollands Duinreservaat tussen de Hondsbossche Zeewering en Wijk aan Zee systematisch gezocht naar roepende bosuilen. Maar sinds de komst van de havik wordt het steeds stiller.

Uitbreiding van het inventarisatiegebied

Op de vraag van het Provinciale Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN) in 1980 hoe het met de bosuilen was gesteld in het Noord-Hollands Duinreservaat, hebben Rienk Slings, Cees de Vries en ondergetekende in de duinen tussen Wijk aan Zee en Egmond aan Zee een eerste poging gedaan om het aantal bosuilterritoria te bepalen. In 1982 begon ik samen met verschillende leden van de vogelwerkgroep Castricum systematisch met inventariseren in het hele Noord-Hollands Duinreservaat. In 1982 hebben we 17 territoria vastgesteld, maar door tijdgebrek hadden we niet het hele bos systematisch afgewerkt. Extrapolatie leverde een schatting op van 28 paar, hetzelfde aantal dat geschat werd in 1979. Vanaf 1984 kon ik ook het Bergerbos en Marquette (Heemskerk) in de telling opnemen, en kon door de samenwerking met Arie Tamis het Noord-Hollands Duinreservaat bij Bergen worden toegevoegd. In 1986 kon ik de laatste gebieden toevoegen aan het programma, de Schoorlse duinen (samen met Frans

● *Figuur 1. Aantalsontwikkeling van de bosuil in de onderzochte deelgebieden.*

Nieuwenhuizen), het Heilooërbos en de gemeente Beverwijk. Hiermee weten we sinds dat jaar vrij nauwkeurig hoe het verloop van de bosuilenpopulatie is in het kustgebied tussen de Hondsbossche Zeewering en Wijk aan Zee. De Wimmemumer duinen waren echter tot 1992 in particulier bezit en niet toegankelijk voor het onderzoek. De resultaten van de tellingen per deelgebied staan in tabel 1. De gegevens stammen steeds van een éénmalige inventarisatieronde in februari en maart.

Aantalsontwikkeling

In de tweede helft van de jaren tachtig maakt de populatie een flinke groei door tot meer dan 110 territoria in het begin van de jaren negentig (figuur 1). De oorzaak hiervan ligt mogelijk in het beheer. Vanaf die tijd worden van een bosperceel niet meer alle bomen tegelijk gekapt. Hierdoor neemt de gemiddelde ouderdom van de bomen toe. Voor een typische hollenbroeder als de bosuil was dat waarschijnlijk een positieve ontwikkeling. Ook ontstaat er een rij-

● *Bosuil met kramsvogel als prooi. Foto: Fred Koning.*

● *Tabel 1. Aantal territoria in de verschillende gebieden vanaf het begin van de tellingen in de duinen van Wijk aan Zee tot aan de Hondsbossche Zeewering.*

Gebieden / Jaren	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03
Egmond/Wijk aZee	28	27	28	31	29	35	37	54	59	63	62	44	50	43	45	35	39	39	46	49	27	25
Marquette			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2
NHD Bergen	8	6	11	10	10	11	10	12	18	20	16	16	14	11	11	18	11	10	7	10	9	9
Gem Schoorl										1	2		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
SBB Schoorl				7	10	11	16	19	19	22	16	19	14	12	13	14	15	14	8	8	10	
Gem Beverwijk				3	3	2	2	1	2	2	2	3	2	2	1	1	1	1	1	1	0	
Gem Bergen			2	4	2	3	2	1	2	5	4	3	5	6	5	3	5	6	5	5	3	
Gem Heiloo				1			1	1	4	2	1	2	2	1	1	2	1	2	3	3	2	1
Castricum										1									1	0	0	0
Limmen																			1	0	0	
Wimmemumer duin											2		1	1	1					1	0	0
Alkmaarder Hout																1	1	1	1	1	1	1
Totaal	36	33	42	45	54	62	65	88	103	111	113	85	95	80	81	78	73	77	85	80	57	52

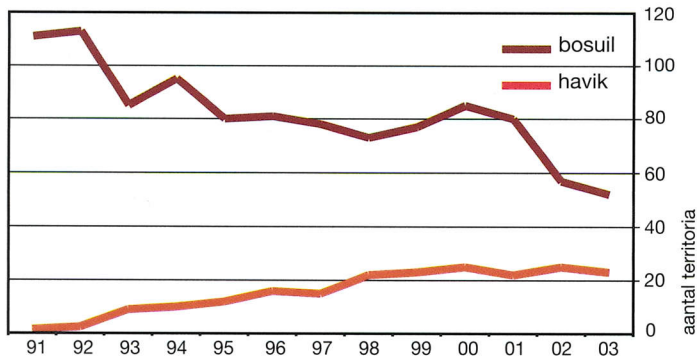
De aantallen van 1982 t/m 1985 staan cursief, omdat in die jaren grote delen van de kuststreek niet geteld zijn.

nieuwe balans na komst havik

● Tekening: Jos Zwarts.

● **Figuur 2.** Aantalsontwikkeling van de bosuil (bron: eigen telgegevens) en de havik (bron: Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerland Duin (RWG NKD) in het Noord-Hollands Duinreservaat tussen Wijk aan Zee en de Hondsbossche Zeewering).

kere structuurvariatie van de begroeiing. De grote populatie zorgde voor een grote territoriumdruk met kleine territoria als gevolg: in de piekjaren 1991 en 1992 beslaat een territorium gemiddeld slechts 20 ha; terwijl in de literatuur een minimale territoriumgrootte van 25 ha wordt opgegeven. In deze jaren waren bosuilen zeer luidruchtig bij het afbakenen van hun territoria. Door de grote concurrentie bij hoge dichtheid zijn de dieren immers veel actiever om hun territorium te verdedigen. De dichtheid bereikte toen haar maximum. In de jaren daarna neemt het aantal af om in het midden van de jaren negentig rond de 80 territoria te stabiliseren. Maar in 2002 is er voor het eerst een plotselinge afname naar 57. In 2003 zijn er nog maar 52 territoria.

Verdrijft de havik de bosuil?

De afname van de bosuil na de piek van begin jaren negentig lijkt veroorzaakt te worden door de komst van de havik als broedvogel. In figuur 2 staat de aantalsontwikkeling van de havik naast die van de bosuil. Er zijn verschillende gebieden waar de havik zich

vestigde, waar de bosuil vervolgens verdween. Ook in andere gebieden zoals bijvoorbeeld in de Amsterdamse Waterleidingduinen volgt de afname van de bosuil op de vestiging van de havik (Koning, 2002). Het is bekend dat de havik de belangrijkste predator is van de bosuil (Mikkola, 1983). Ook uit ons onderzoeksgebied zijn meerdere waarnemingen van bosuilen die als prooi rest van de havik waren gevonden. De vos wordt soms ook als predator van bosuilen gemeld. Maar hier blijkt dat de vossen slechts de plukplaatsen van een havik langs struinen. Omdat een bosuil een te grote maaltijd voor de havik vormt, kan de vos de laatste restjes van een geplukte bosuil oppeuzelen.

Arend de Jong
N. van der Veenstraat 18
1901 RE Castricum
mandarend@xs4all.nl

Literatuur

- MIKKOLA, H. (1983). Owls of Europe. T & AD Poyser.
- KONING H. (2002). Bosuil. In: Atlas van de Nederlandse Broedvogels, SOVON.

Bosuilen inventariseren

Bosuilen kun je in januari of februari opsporen. Bosuilen zijn dan tijdens het begin van de avond zeer actief met het afbakenen van hun territorium voor het broedseizoen. Voor het vaststellen van een territorium hanteren we een methode waarbij ondergetekende de territoriumroep van de bosuil nabootst, waar de aanwezige uilen met een territorium vervolgens op antwoorden. Door dit in alle geschikte bossen om de vijf à achthonderd meter te doen, ontstaat een goed beeld van het aantal territoria. De methode heb ik in 1987 getest in het Amsterdamse Bos. Hier was de hoge bosuilenstand nauwkeurig bekend. In gebieden met lagere dichtheden kan de trefkans door een geringere territoriumdruk op de uilen weliswaar lager zijn, omdat daarmee de neiging territoria af te bakenen vermindert, maar in het Amsterdamse Bos trof ik 100%: het bleek dat de uilen in alle bekende territoria direct reageerden. Behalve januari en februari, is ook eind september/begin oktober een uiterst luidruchtige periode. Dan is de bosuilenstand het hoogst, aangezien er nog vele jongen in leven zijn en er zijn veel 'nieuwkomers' die uit zijn op een eigen territorium. Als je dus wilt weten of er in een gebied bosuilen voorkomen, is het raadzaam om eind september of begin oktober 's avonds te gaan luisteren. Bovendien zijn muizenpopulaties dan het grootst, waardoor de uilen meer tijd hebben voor sociale activiteiten. En de temperatuur is aangename.